

Ranosrednjovjekovni ukopi u brodove pod tumultima u zapadnoj i sjevernoj Europi

Barić, Fabijan

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:901771>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-05**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za arheologiju

Preddiplomski sveučilišni studij arheologije (jednopedmetni)

Fabijan Barić

**Ranosrednjovjekovni ukopi u brodove pod
tumulima u zapadnoj i sjevernoj Europi**

Završni rad

Zadar, 2022.

Sveučilište u Zadru

Odjel za arheologiju

Preddiplomski sveučilišni studij arheologije (jednopedmetni)

Ranosrednjovjekovni ukopi u brodove pod tumulima u zapadnoj i
sjevernoj Europi

Završni rad

Student/ica:

Fabijan Barić

Mentor/ica:

doc. dr. sc. Jure Šućur

Zadar, 2022.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, Fabijan Barić, ovime izjavljujem da je moj završni rad pod naslovom Ranosrednjovjekovni ukopi u brodove pod tumulima u zapadnoj i sjevernoj Europi rezultat mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mogega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 6. listopada 2022.

Uvod	1
Vendel.....	4
Povijest istraživanja.....	4
Arheološki nalazi.....	4
Oseberg	6
Povijest istraživanja.....	6
Brod i grobna komora.....	6
Arheološki nalazi.....	7
Gokstad	9
Povijest istraživanja.....	9
Istraživanje ukopa.....	9
Analiza kostiju.....	10
Tune	13
Povijest istraživanja.....	13
Oblik broda.....	13
Arheološki nalazi i datacija.....	14
Valsgärde	16
Povijest istraživanja.....	16
Arheološki nalazi i datacija.....	16
Gjellestad	19
Povijest istraživanja.....	19
Arheološki nalazi i ostaci broda	19
Solleveld	21
Povijest istraživanja.....	21
Položaj i datacija ukopa	21
Arheološki nalazi.....	22
Scar	24
Povijest istraživanja.....	24
Opis ukopa i grobne komore.....	24
Arheološki nalazi.....	25
Sutton Hoo	28
Povijest istraživanja.....	28

Grobna komora.....	28
Arheološki nalazi.....	29
Snape	32
Povijest istraživanja.....	32
Oblik broda.....	32
Arheološki nalazi.....	32
Ladby	35
Povijest istraživanja.....	35
Ostaci broda	35
Kosti i arheološki nalazi.....	36
Salme	38
Povijest istraživanja i oblik broda	38
Arheološki nalazi.....	38
Analiza kostiju.....	39
Zaključak	41
Popis literature	43
SUMMARY	46
Sažetak.....	47

Uvod

Pokopi u brodovima pod tumulima tema je o kojoj se ne može govoriti bez da se prvo ne kaže nešto o ljudima koji su vršili takve ukope. Tijekom ranog srednjeg vijeka na prostoru sjeverne i zapadne Europe živjeli su mnogi narodi, ali za potrebe teme ovoga rada govorit će se samo o dvama narodima, a to su Vikinzi i Anglosaksonci. Ukopi broda ispod umjetnog brežuljka, humka, sjevernoeuropska su tradicija s područja oko Scanije i Bornholma započeta oko 1. stoljeća, a nestala je s pokrštavanjem stanovništva u 10. i 11. stoljeću.¹ Lokaliteti sjeverne Europe koji će se obraditi su Oseberg, Gokstad, Gjellstad i Tune u Norveškoj, Vendel i Valsgärde u Švedskoj, Ladby u Danskoj, a u zapadnoj Europi nalaze se Sutton Hoo i Snape u Engleskoj te Scar u Škotskoj (slika 1). Iznimka je nalazište Salme u Estoniji, koja se nalazi u sjeveroistočnoj Europi, ali zbog sličnosti s već navedenim ukopima također je opisano u ovome radu.² Navedeni ukopi smješteni su u kronološki period između 500. i 1000. godine koji je podijeljen na dva dijela. Vendel period traje između 500. i 800. godine i spada pod kasno željezno doba Skandinavije i Germanije, dakle izvan granica Rimskog Carstva, ali je istovremen s ranim srednjim vijekom na prostorima koji su pripadali Rimskom Carstvu u zapadnoj Europi.³ Vikinški period traje od 800. do 1000. godine i nije dio kasnog željeznog doba. Osim navedenih lokaliteta, treba reći da ovakvih ukopa ima još na ovome prostoru. Neki od njih su Balladone, Sanday, Styrstad, Halden, Mjølby, Kuddby, Smedby, Gulli i još neobjavljeni koji se istražuju, ali zbog manjka dostupne literature ovdje su samo spomenuti.⁴ Brodoplovidba je bila neizbježan dio života sjevernjačkih naroda na području sjeverne i zapadne Europe. Vikinzi su poznati po svojim velikim osvajačkim pothvatima koje su većinom izvodili tako što su brodovima plovili preko Sjevernog mora prema Britaniji i Islandu, a rijekama prema središnjoj Europi. Osim ratovanja, bavili su se ribolovom, poljoprivredom, stočarstvom, tkanjem, kovanjem, i zato su nalazi u njihovim grobovima, pored oružja, često i svakodnevni predmeti koje su koristili u životu, poput češljeva, britvi, igračih figura, tkalačkih stanova i kaleža. Ukopi brodova pod tumulima mogu biti skromni, s malim brojem predmeta manje vrijednosti, ili raskošni, koji su ispunjeni dragocjenostima i uvezenim predmetima od zlata i srebra. Takvi bogati ukopi brodova pod tumulima bili su rezervirani za kraljeve, plemiće, starije muškarce i žene koje je narod poštovao, najvjerojatnije vladare.⁵ Njihov život odrazio se

¹ A. E. CHRISTENSEN, 1982, 20-22.

² ESTONIJA, 2022.

³ M. RUNDKVIST, H. WILLIAMS, 2005.

⁴ Z. KOBYLINSKI, K. RABIEGA, 2015, 42-43.

⁵ Z. KOBYLINSKI, K. RABIEGA, 2015, 41-48.

i na njihova vjerovanja. Upravo zato što je plovidba bitan dio njihove kulture, za elitne pokojnike odabire se zakapanje u brodove. Mnogi vikinški mitovi i legende imaju priče o plovidbi i avanturama na moru. Mit o Beowulfu bitan je jer opisuje pogrebni ritual gdje pokojnika u brodu puštaju na pučinu i zapale ga, što je dokaz da su brodovi svakako bitan dio pogrebnog rituala elite. Zakopani brodovi napravljeni su tehnikom klinker, u kojoj se daske trupa međusobno preklapaju i učvršćuju željeznim zakovicama i često su to bili brodovi koji su se koristili prvo za plovidbu, a naknadno za ukop pokojnika.⁶

Vikinzi, Anglosaksonci i narodi s kojima su se susretali i širili svoju kulturu svoje su vladare pokapali pod velikim humcima u brodove pretvorene u grobnicu. Prilozi koji bi se pronašli u grobovima ne bi uvijek bili isti, ali vidi se sličnost u konstrukciji grobne komore ili nalazima koji su pronađeni zajedno s pokojnikom i pobliže opisuju njegovu ulogu tijekom života. Ta praksa ukapanja velikana u grobove pod tumulima tijekom 10. i 11. stoljeća nestala je iz tradicije tih sada već pokrštenih naroda. Mnogi ukopi brodova pod tumulom, pogotovo bogatiji, bili su iskopavani i kosti pokojnika bile bi prenesene u kršćanski grob, kako bi se pokazala prevlast nad starim poganskim vladarima, jer su takvi ukopi bili izravan spomenik stare tradicije naroda koja više nije bila prihvatljiva.⁷

⁶ A. E. CHRISTENSEN, 1982, 24-25.

⁷ N. BONDE, 1993, 576-579.

Slika 1. Pozicija obrađenih lokaliteta

Vendel

Povijest istraživanja

Vendel je eponimni lokalitet koji je u nekoliko navrata od 1881. do 1893. godine istraživao švedski arheolog Hjalmar Stolpe. Otkriveno je četrnaest grobova, od kojih je nekoliko predstavljalo ukop broda pod tumulom u blizini crkve. Brodovi su bili klinker tipa, ispunjeni vrijednim nalazima, koji su se kasnije uspoređivali sa svim drugim otkrićima ovoga tipa ukopa. Ovaj lokalitet datira između 540. i 790. godine i zbog svoje monumentalnosti taj je period godina dobio ime Vendel period.⁸

Arheološki nalazi

Bogato ukrašene kacige pronađene u grobovima 1, 12 i 14 ističu se kao najvrjedniji nalazi s ovog lokaliteta. Bile su ukrašene zoomorfnim oblicima i dijelovima ljudskoga lica, a pronađen je i štit ukrašen metalnim aplikama također zoomorfnog oblika (slika 2). Drugi pronađeni nalazi su mačevi, lonci, perlice, dijelovi konjske opreme, igraće karte, stakleni kalež. Kostii koje su pronađene izvan broda pripadale su psima i konjima, za koje su smatra da su bili žrtva za pokojnika. Vendel kacige često su uspoređivane s kacigama nađenima u Valsgärdeu i Sutton Hoou zbog sličnog načina ukrašavanja i oblika (slika 3).⁹ Pretpostavlja se da su narodi s prostora Britanije i Švedske bili u bliskom doticaju i da su imali povezanu trgovinu.¹⁰

⁸ ARNE, T. J., 1932, 1-3; VENDEL, 2022.

⁹ VENDEL, 2022.

¹⁰ LINDQVIST, S., 1950; VENDEL, 2022.

Slika 2. Štit iz Vendela (Berig, VENDELZEIT, 2022.)

Slika 3. Kaciga iz Vendela (Ola Myrin/Statens historiska museum, VENDELTIDEN, 2022.)

Oseberg

Povijest istraživanja

Grobni humak Oseberg nalazi se kod grada Osla, u pokrajini Slagen, u Norveškoj. Prva istraživanja bila su potpuno amaterska, a provodio ih je vlasnik zemljišta na kojemu se grobni tumul nalazio. Vlasnik Johaness Hansen nije iskopao ništa osim vlažne zemlje i prljave vode i zbog toga su vjerovali da je ovdje bila masovna grobnica ljudi oboljelih od crne kuge. Tek je vlasnik druge obližnje farme, Oscar Rom, kupio zemljište i iskopao kanal kojim je odbacio vodu od tumula. Ubrzo nakon toga započeo ga je kopati i pronašao mokru glinu iz koje je iščupao komad drveta za koji se kasnije pokazalo da je dio brodske prove. Profesor Gabriel Adolf Gustafson, jedan od vodećih, ako ne i najutjecajnijih arheologa Norveške toga doba, nije pokazao previše zanimanja za humak u Osebergu sve do 1903., kada je vidio štap od hrastovine koji je bio ukrašen rezbarenjem te imao srebrnu oblogu. To ga je potaknulo da što prije ode u Slagen i istraži humak te je ubrzo nakon početka istraživanja pronašao grobnu komoru okruženu zakovicama i drvenim daskama. Nažalost, također je uočeno kako je grob bio opljačkan. U svibnju 1904. godine započeta su nova istraživanja s dodatnom radnom snagom i policijskom zaštitom. Profesor Gustafson zaključio je da su pod humkom bile ukopane dvije osobe ženskog spola čije su kosti bile izbačene iz grobne komore i raštrkane po površini broda tijekom krađe koja se dogodila mnogo godina prije. Dijelove broda su nakon završetka istraživanja također izvadili iz zemlje zbog dendrokronološkog datiranja i rekonstrukcije broda (slika 4).¹¹

Brod i grobna komora

Ukop broda u Osebergu sastoji se od grobne komore koja se nalazila na sredini broda, prednjeg dijela broda koji je pripremljen na način da izgleda kao da će uskoro isploviti. Taj efekt dobije se na način da se u brod stave vesla, konopi, sidro i drugi potrebni predmeti za plovidbu. Pored grobne komore također se nalazi i prostorija koja ima svrhu kuhinje. Grobna komora imala je oblik šatora, a pokojnici su bili položeni u krevete kojima je kraća gornja strana okrenuta prema sjevernom zidu prostorije. Uz južni zid prostorije postavljeni su tkalački stanovi, na zapadnom dijelu skromni predmeti sluškinje, a na istočnom dijelu bogatiji predmeti plemkinje.¹²

Pokojnici su bili pokopani negdje u 9. stoljeću, a pljačkanje se dogodilo najvjerojatnije u 11. stoljeću, kada su trupla već bila skeletizirana. Pljačkaši su otvorili tumul s južne strane i otvorili

¹¹ P. HOLCK, 2006, 186-190.

¹² F. HERSCHEND, 2000, 145-150.

su široki jarak prema pramcu broda. Uništali su zmijoliki ukras i probili se prema grobnoj komori te su razorili krovnu konstrukciju i ušli u grobnu komoru. Misterij zašto su kosti bile raštrkane po grobnoj komori i izvan nje ima nekoliko mogućih odgovora. Unutar grobne komore bilo je više nego dovoljno mjesta da se zapali vatra i uočljivo je gdje se nalaze dragocjenosti koje su željeli ukrasti, ali zbog trokutastog oblika prostorije strop je bio jako nizak uz zidove i krevet pokojnika, pa je zbog toga pljačkašima bilo teško doći do predmeta uz zidove. Kostu su razbacane po palubi broda jer pljačkaši najvjerojatnije nisu dovoljno dobro zatvorili jarak kroz koji su probili do broda, pa su divlje životinje naknadno ušle u humak i izvukle kosti iz grobne komore. Još jedan dokaz za tu tezu jest što je lokalni naziv ovoga humka bilo „brdo lisica“.¹³

Arheološki nalazi

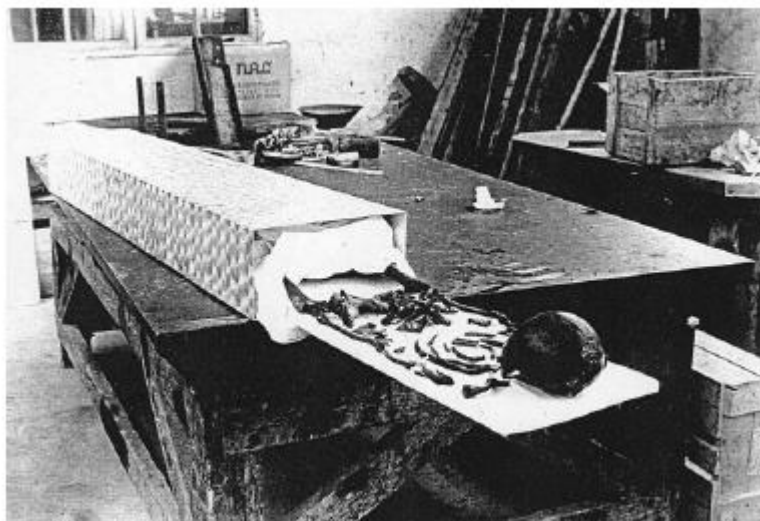
Istraživanja ostataka pokojnika obavio je profesor anatomije Gustav Adolf Guldborg. Prema pronađenim kostima moglo se zaključiti da se radi o starijoj ženi između 40 i 50 godina i mlađoj ženi između 25 i 40 godina. Budući da su svi dragocjeni materijali očito bili ukradeni, većina nalaza sastoji se od drvenih kanti, ostatka tkanine, tkalačkog stana, nekoliko staklenih perli i pribora za pripremu hrane. Zbog manjka predmeta napravljenih od zlata, srebra i drugih prestižnih materijala, bilo je teško zaključiti koja je od dviju pokojnica bila plemkinja, a koja sluškinja žrtvovana uz nju. S obzirom na to da je pronađeno manje kostiju mlađe žene, očito zbog krađe, moguće je da su pljačkaši u žurbi slomili i možda čak ukrali dijelove tijela pokojnice koji su bili ukrašeni dragocjenim predmetima. Također su blizu ostataka mlađe žene pronađene kutije koje su bile razbijene, a sav materijal iz njih ukraden. Moguće je da to nije bila samo krađa, već proces ponovnog ukapanja pokojnika koji su pokušali provesti tadašnji kršćani koji su htjeli iskorijeniti pogansku tradiciju. Nakon što je provedena većina istraživanja, kosti iz Oseberga bile su zatvorene u aluminijski sanduk (slika 5) i ponovno zakopane u humak. To je uzrokovalo mnogo političke kontroverze i svađe između arheologa Norveške i na kraju gubitak vrijednog materijala koji je u budućnosti s razvojem tehnologije mogao dati još mnogo informacija o ovom monumentalnom ukopu.¹⁴

¹³ P. HOLCK, 2006, 190-191.

¹⁴ P. HOLCK, 2006, 190-194.

Slika 4. Brod iz Oseberga (P. HOLCK, 2006, 186.)

Slika 5. Kosti u aluminijskom sanduku (P. HOLCK, 2006, 196.)

Gokstad

Povijest istraživanja

U norveškoj pokrajini Vestfold na farmi Gokstad 1880. godine istražen je zemljani tumul dimenzija 50 x 42 m, u kojemu je bio zakopan drveni brod. Humak se nalazio na privatnoj farmi i prvi ljudi koji su pokazali interes za njega bili su sinovi vlasnika farme. Taj zemljani tumul u okolici je bio poznat kao „Kraljevo brdo“, jer postoji legenda da je tu bio zakopan poznati kralj i smatralo se da je s njim pokopano i drevno blago. Arheolog Nicolay Nicolaysen posjetio je nalazište i istoga trenutka zaustavio neprofesionalno kopanje i devastaciju humka. Nicolaysen je otkrio da je brod već opljačkan, cijelo tisućljeće ranije, ali bez obzira na to, količina pronađenih nalaza nije bila razočaravajuća. Nalazište je dendrokronološki datirano na kraj 9. i početak 10. stoljeća. Pored glavnog broda (slika 6), koji je bio velikih dimenzija (23,5 m), iskopali su tri manja broda u okolici. U grobnoj komori koja se nalazila iza jarbola glavnog broda pronađena je oprema za ribolov, kuhanje i jedrenje, ploča i figurice za neku igru te 32 žuto-crna mala štita. Pronađene su kosti dvanaest konja, osam pasa te dvaju jastrebova, dok je osobni nakit pokojnika bio pokraden, a kosti su bile naknadno razbijene i raštrkane po grobnoj komori koja se nalazila u središtu broda (slika 7).¹⁵ Sam brod bio je pola stoljeća stariji od pokopa, što dokazuje da nije bio konstruiran u svrhu lijesa poglavnika, nego mu je to bila naknadna namjena. Daljnja istraživanja dovela su do zaključka da je humak bio opljačkan i razoren zbog osobnih razloga, a ne samo iz želje za bogatstvom.¹⁶

Istraživanje ukopa

U ovom monumentalnom humku bila je pokopana osoba koja je zasigurno bila lokalni vladar i stoga je tumul zapravo njegov spomenik. Grobna komora jednostavno je složena od daske u obliku šatora u središnjem dijelu broda, kao što je pronađeno i na nalazištu Oseberg. Dendrokronološkom analizom broda ovaj ukop smješten je u period između 6. i 9. stoljeća.¹⁷ Budući da se vlast u 10. stoljeću često mijenjala, tumul je mogao razoriti novi vladar da bi dokazao svoju snagu i nadmoć nad prijašnjim vladarima. Uz pomoć daljnjih dendrokronoloških analiza i nalaza koji su ostali nakon raskopavanja otkriveno je da je humak opljačkan i uništen u drugoj polovici 10. stoljeća. Arheolozi su usporedili te nove nalaze s nalazima iz Oseberga i zaključili da je u 10. stoljeću postojala kampanja uništavanja grobnih humaka za koje je bio

¹⁵ J. BILL, 2013, 75.

¹⁶ J. URBANUS, 2014, 36-38.

¹⁷ N. BONDE, A. E. CHRISTENSEN, 1993, 579-581.

odgovoran danski kralj Harald Plavozubi. Njemu je cilj bio smanjiti utjecaj lokalnih vladarskih obitelji na način da uništi grobove njihovih pokojnika i time potakne njihov zaborav.¹⁸

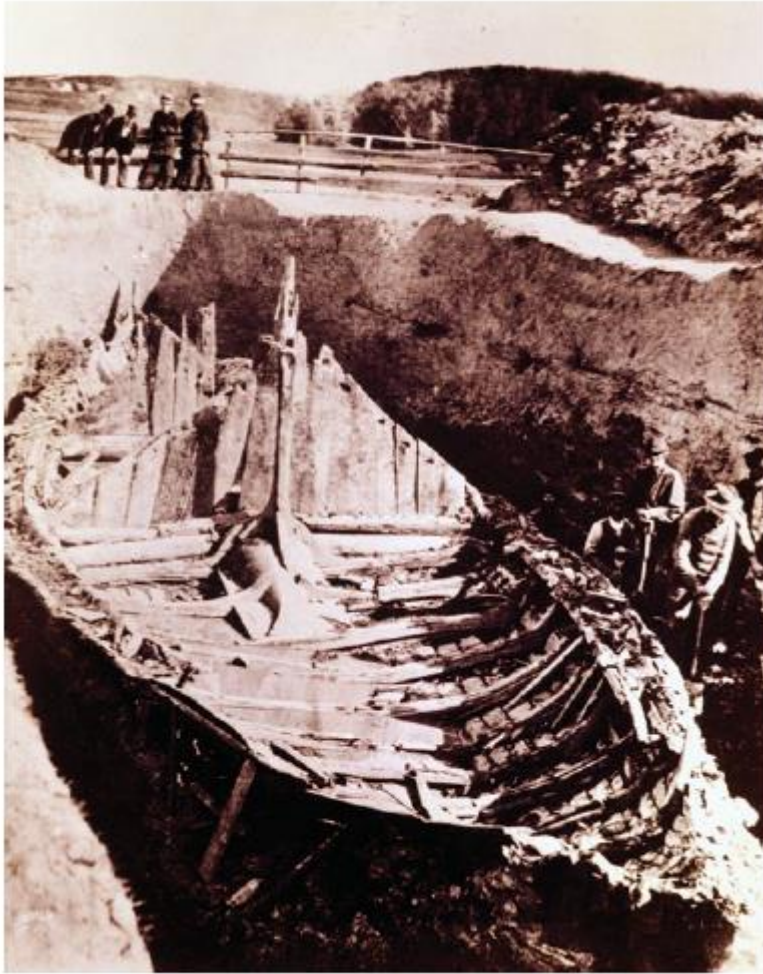
Analiza kostiju

Analiziranjem kostiju pokojnika otkriveno je da je bolovao od mišićne reume i da je vjerojatno imao poteškoća s hodanjem, stoga se došlo do zaključka da je vladar pokopan u Gokstadu bio Olav Geirstadalv, koji je umro krajem 9. stoljeća od infekcije na nozi. Daljnjim istraživanjem kostiju otkrilo se kako je pokojnik bio vrlo visok i da je zbog toga imao poteškoće s kretanjem u starijoj dobi te da je zasigurno bio mačevalac i jahač konja.¹⁹ Godine 1928. kosti pokojnika stavljene su u olovni lijes i vraćene u humak, i tako je ostalo sve do 2007. godine, kada je Per Holck, profesor antropologije, zagovarao da se kosti trebaju izvaditi, jer postoji mogućnost da vlaga u olovnom lijesu nepovratno uništi kosti pokojnika. Per Holck dalje je istraživao ozljede na kostima iz Gokstada i otkrio da je pokojnik imao mnoge druge ozljede i fizičke probleme poput tumora na mozgu te da je fatalna ozljeda bio ubod u bedro (slika 8), koji je prezeo arteriju i uzrokovao smrt gubitkom krvi.²⁰

¹⁸ N. BONDE, A. E. CHRISTENSEN, 1993, 576-579.

¹⁹ J. BILL, 2013, 78.

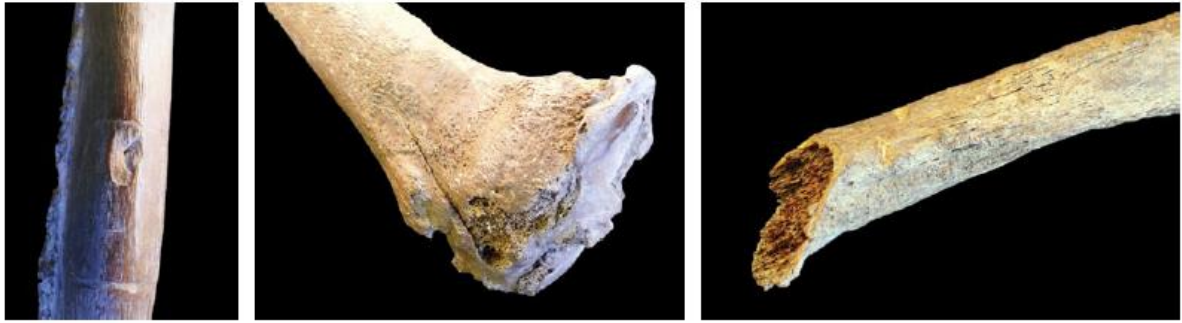
²⁰ J. URBANUS, 2014, 36-38.

Slika 6. Iskapanje broda u Gokstadu (J. URBANUS, 2014, 36.)

Slika 7. Kostii pokojnika (J. URBANUS, 2014, 37.)

Slika 8. Ozljede pokojnika (J. URBANUS, 2014, 38.)

Tune

Povijest istraživanja

Godine 1867. na području Ostfolda u Norveškoj pronađen je vikinški brod koji je bio djelomično očuvan. Brod se nalazio na zemljištu zvanom Nedre Haugen, pronašao ga je vlasnik zemljišta Ole Arnesen Haugen, a sam brod dobio je ime Tune, zato što je to bilo ime župe u kojoj je pronađen. Prva istraživanja nije vodio arheolog, već inženjer i lokalni ljudi koji su živjeli na tom području. Kasnije je istraživanje preuzeo profesor povijesti i direktor arheološke zbirke Oluf Rygh. Radovi su trajali 14 dana, a transport broda u Oslo trajao je još dodatnih osam dana. Kratak period rada također je pokazatelj da radovi nisu pravilno izvedeni, što se vidi i po oštećenjima vidljivima na brodu. Tumul u kojemu je brod bio zakopan Ole Arnesen Haugen otvorio je već 1860. godine, što je brod izložilo zraku na dugi niz godina i to je jedan od glavnih razloga zašto je prednji dio broda potpuno raspadnut (slika 9). Zemlja koja se nalazila ispod broda uglavnom se sastojala od gline i mješavine humusa i pjeskovite zemlje, a zbog takvih loših uvjeta samo je središnji dio broda, gdje je zemlja bila najgušća, bio dobro očuvan. Nakon što je istraživanje završilo Tune brod prenesen je u Oslo i postao je dio postave tadašnjega muzeja. Zbog lošeg stanja u kojemu su bili ostaci broda, sveučilište u Oslu izgradilo je posebnu zgradu u kojoj će brod biti sačuvan u vlažnim uvjetima i pravilnoj temperaturi, tako da se ne bi potpuno pretvorio u prah.²¹

Oblik broda

Tune brod bio je klinker tip broda s 11 ili 12 redova daski na svakoj strani, a točan broj nije poznat zbog lošeg stanja u kojemu je brod pronađen. Kobilica broda ostala je očuvana i dugačka je 13,49 metara, dok se za palubu broda pretpostavlja da je bila dugačka 22 metra. Brod je također imao ravno dno, nije imao rupe za vesla stavljena u trupu, već držače za vesla postavljene na prvi red dasaka sa svake strane broda. Pozicija jarbola odredila se prema očuvanom dijelu baze jarbola, kobilice i ostataka redova daski trupa. Takva pozicija jarbola, ravno dno i nedostatak rupa u trupu broda za vesla naznačuju da je glavni način plovidbe broda bio jedrenje, dok je veslanje bilo po potrebi.²²

²¹ K. PAASCHE, 2020, 29-31.

²² K. PAASCHE, 2020, 34-41.

Arheološki nalazi i datacija

Tumul Tune broda bio je visok 4 metra, a promjer mu je bio 80 metara. Grobna komora od vertikalnih daski nalazila se u sredini humka, a bila je postavljena u glinu izvan okvira broda. Paluba broda bila je prekrivena malim slojem mahovine, a nađeni su ostaci grana smreke. Na palubi je pronađeno kormilo i mali broj grobnih priloga, od kojih su značajni nekoliko staklenih perlica, drveni predmeti od hrasta, komad zarolane žičane odjeće i velik komad hrđavog željeza za koje se smatra da je bilo sidro. Pronađeni su ostaci ljudskog kostura i tri konjska kostura, od kojih je jedan bio unutar, a dva izvan broda. Također su pronađeni ostaci mača, vrhovi koplja, skije, drvena štihča, ostaci tekstila (slika 10) i odjeće. Većina nalaza nažalost je uništena zbog već spomenutih loših uvjeta.²³ Navedeni nalazi i način ukopa karakteristični su za vikinški period, što je također potvrđeno dendrokronološkom analizom ostataka broda, čiji je rezultat bio period od 709. do 882. godine.²⁴

Slika 9. Ostaci broda Tune (K. PAASCHE, 2020, 31.)

²³ K. PAASCHE, 2020, 31.

²⁴ N. BONDE, A. E. CHRISTENSEN, 1993, 579-581.

Slika 10. Tkanina pronađena u grobu (K. PAASCHE, 2020, 10.)

Valsgärde

Povijest istraživanja

Valsgärde je lokalitet koji se nalazi na brdu s grobljem udaljenu tri kilometara sjeverno od Gamla Uppsale u švedskoj provinciji Uppland. Tijekom 19. i 20. stoljeća s toga lokaliteta prikupljeni su mnogi artefakti, ali istraživao se tek od 1928. godine. Dva arheologa, Sune Lindqvist i Karl-Alfred Gustawsson, sa Sveučilišta u Uppsali istraživali su obližnju crkvu kada su saznali za Valsgärde. Oni su odmah primijetili udubine u brdu te pretpostavili kako se radi o ukopima brodova ispod humaka. Tu teoriju potvrdio je nalaz konjske lubanje sa žvalama.²⁵ Prvi grob koji se istraživao datiran je u vikinški period te su primijetili sličnosti s nalazima iz poznatog groblja Vendel. Istraživanja su potrajala sve do 1936. godine, kada je došlo do nesuglasica s muzejom u Stockholmu. Istraživanja su se nastavila tek nakon završetka Drugog svjetskog rata te se iskopavalo sve do 1950-ih, a onda i 1970-ih. Sveukupno je pronađeno 15 ukopa brodova ispod humka, 15 grobova sa sanducima i komorama te 62 kremacijska pokopa (slika 11). Ovaj lokalitet ima dugi kontinuitet korištenja, od predrimskog željeznog doba do vikinškog perioda.²⁶ Raniji kremacijski ukopi uništeni su tijekom ukopavanja brodova tijekom vikinškog perioda.²⁷

Arheološki nalazi i datacija

Ovi kneževski grobovi datiraju od 6. stoljeća pa do 11. stoljeća.²⁸ Prilozi u grobovima su varirali, ali nedvojbeno su dokazi bogatstva pokojnika. U ukopima brodova ispod humka pronađeni prilozi bili su sljedeći: ostaci štitova, ploča za igru, povodac za psa od željeznog prstenja, okretna kuka, koplja, ostaci konja i pasa, noževi, mačevi (slika 12), metalna kopča škrinjice, željezni ključevi te poznate ukrašene kacige itd.²⁹ Ukopi brodova 5, 6, 7, 8 bogatiji su i sadrže bogato ukrašene kacige, oklope i mačeve koji se mogu usporediti s nalazima iz Vendela i Sutton Hooa.³⁰ Kremacijski ukopi najčešći su na ovome groblju te datiraju od 4. stoljeća prije Krista do 10. stoljeća po Kristu. Pokopani su bili ispod humaka, ispod okruglo postavljenog kamenja te nažalost uništenih konstrukcija. Od 62 ukopa, njih 49 imalo je nalaze koji su se mogli datirati, a njih šest čak je imalo ognjišta. Neki od nalaza su koštani češalj, prsten od slonovače, posuda s umetcima od stakla, kosti konja, svinja, koza, ptica i pasa itd.

²⁵ N. PRICE, J. LJUNGKVIST, 2018, 7.

²⁶ J. LJUNGKVIST, 2008, 50-51.

²⁷ J. LJUNGKVIST, 2008, 13.

²⁸ E. NORDAHL, 2018, 7-15.

²⁹ J. LJUNGKVIST, 2008, 47.

³⁰ G. WILLIAMS, 2011, 25.

Iako je ovo nalazište poznato zbog 15 ukopa broda ispod humka, kremacijski ukopi također su dali dobre rezultate iz kojih se moglo razlučiti ne samo datacija grobova već i koja je bila povezanost s obližnjim bogatim naseljem. Saznalo se da se nakon 900. godine naselje više nije koristilo te da je moguće da su se ljudi jednostavno preselili na drugu lokaciju.³¹

Slika 11. Položaj istraženih grobova (E. NORDAHL, 2018, 17.)

³¹ J. LJUNGKVIST, 2008, 23-50.

Slika 12. Nalaz mača (E. NORDAHL, 2018, 24.)

Gjellestad

Povijest istraživanja

Tumul Jell u Gjellestadu drugi je po redu najveći željeznodobni tumul na području Skandinavije. Nalazi se na ravnici Viksletta u Ostfoldu, u Norveškoj, te je okružen brdovitim šumarkom i zaštićen od otvorenog mora brojnim otocima. Područje je bogato arheološkim nalazima koji datiraju od brončanog doba do 11. stoljeća. U trenutku ukapanja razina mora bila je između tri i šest metara viša od današnje, što znači da se tada tom prostoru lako moglo pristupiti brodom. Sam tumul ima dimenzije 85 x 70 m te 10 metara visine u odnosu na okolni prostor. Prvi put spominje se krajem 18. stoljeća u topografskom dnevniku E. H. Hoffa, koji je smatrao da je to ostatak ledenjaka. Nalazište je bilo zaboravljeno, sve dok nisu započela nova arheološka istraživanja toga prostora sredinom 20. stoljeća, kada je otkriven kremacijski ukop datiran u 5. i 6. stoljeće. Tada su istraživači od zemljoposjednika saznali da su postojala tri manja tumula pored Jella koji su uklonjeni bez arheološkog nadzora u 19. stoljeću, a sadržavali su oružja i ostatke malog broda.³² Istraživanja su nastavljena 2016. i 2017. godine na polju zapadno od tumula Jell uz pomoć georadara, ali nisu se koristile invazivne metode iskopavanja.³³ Na širem području pronađeno je devet manjih okruglih tumula promjera između 7 i 11 metara, ali ovdje je bitan tumul M13, u kojemu je pronađen ukop broda.³⁴

Arheološki nalazi i ostaci broda

Korištenjem detektora za metal pronađeni su prstenje, okovi te broševi od bakrene slitine, fragmenti dragocjenih metala te srebrni novac i jedan zlatni rimski privjesak datiran između 1. i 5. stoljeća (slika 13). Još jedan naziv za takav zlatni privjesak jest *berloque*, a takav nalaz najviše se povezuje s ukopima žena visokog statusa. Georadarska snimka tumula M13 pokazuje rov za ukop broda dimenzija 19 x 5 metara. Te dimenzije označavaju brodsko dno, a dodavanjem 1,5 metra sa svake strane istraživači su odredili da je puna duljina broda 22 metra. Georadar također pokazuje anomaliju koja bi mogla biti kobilica ukopanog broda dimenzija 9 x 0,5 metara. Treća je anomalija kvadratnog oblika uz zapadni dio broda i mogla bi predstavljati pljačkaški rov. Pretpostavlja se da je to brod koji se pokreće jedrom, a ne veslanjem, i vjerojatno pripada istoj skupini iskopanih vikinških brodova poput Gokstada, Tunea i Oseberga.³⁵ Pljačkaški rovovi pronalaze se i na drugim takvim ukopima oko Oslofjorda, ali vjerojatno su

³² L. GUSTAVSEN et al., 2020, 1522-1523.

³³ L. GUSTAVSEN et al., 2020, 1523.

³⁴ L. GUSTAVSEN et al., 2020, 1530.

³⁵ L. GUSTAVSEN et al., 2020, 1532.

nastali sredinom 10. stoljeća. Postoji mogućnost da ti rovovi zbog svoga „urednog“ izgleda pokazuju namjerne upade koji su javno pokazivanje moći, a ne prikriveno pljačkanje radi materijalne dobiti. Groblje u Gjellestadu koristilo se jedan duži period, a zbog veličine njegovih humaka, građevina i bogatog ukopa vjerojatno je bilo važno mjesto za tadašnje stanovništvo u mlađem željeznom dobu. Ovaj lokalitet pripada grupi elitnih naselja upravo zbog svih svojih obilježja.³⁶

Slika 13. Zlatni rimski privjesak (L. GUSTAVSEN et al., 2020, 1524.)

³⁶ L. GUSTAVSEN, et al., 2020, 1532-1535.

Solleveld

Povijest istraživanja

Solleveld je ranosrednjovjekovno nalazište ukopa broda pod tumulom koje se nalazi južno od Haga u Nizozemskoj. Nalazište je pronađeno 2004. godine te se nalazi 200 km istočnije, preko Sjevernog mora, od lokaliteta Sutton Hoo. Oko 545. godine Prokopije je zapisao u svome djelu „Povijest ratova“ da su tadašnji ljudi toga prostora koristili brodove kako bi preveli mrtve u Britaniju. Obala Nizozemske tada je imala samo manja naselja, bila je pod vlašću Franaka te nisu morali plaćati danak, već su prevozili mrtve. Također, živjeli su od poljoprivrede, ribarenja i pomorske trgovine. Prokopije je zapisao priču o tome kako bi Frizijce, što je ime za ondašnje ljude koji su živjeli na području današnje Nizozemske, probudili usred noći da prevezu mrtve čamcem koji je znao biti toliko težak da bi propuštao vodu. Veslali bi cijelu noć i dan do Britanije, gdje bi mrtvace prizivao glas po imenu. Nakon toga veslali bi nazad, a iduću noć bio je red na drugim muškarcima da prevezu mrtve.³⁷

Položaj i datacija ukopa

Solleveld se prije nazivao Monster, a za grobove se znalo od sredine 1950-ih godina. Lokalitet se nalazi na pješćanim dinama, oko 700 metara udaljen od morske obale. Sam krajolik Sollevelda zanimljiv je zato što je to jedno od rijetkih mjesta na obali Sjevernog mora gdje su vidljivi slojevi vapnenca i dina jer je većina iskopana zbog širenja Amsterdama. Tijekom godina u Solleveldu je otkriveno 46 grobova. Dok se jedni slažu da datiraju između 550. i 650. godine, drugi smatraju da su iz perioda između 500. i 700. godine. Od 46 grobova, 42 su bila kremacijska ukopa te četiri inhumacijska, od kojih je samo jedan bio ukop broda pod tumulom. Takvi ukopi bili su tradicija naroda Friza, što je otkriveno tijekom istraživanja lokaliteta Frankenslag u Hagu.³⁸

Ukop broda pod humkom u Solleveldu datira se u prvu polovicu 7. stoljeća. Drvena je konstrukcija propala pod zubom vremena, a ostalo je 90 komada zakovica iako je većina bila u raspadnutom stanju (slika 14). Brod je napravljen tehnikom klinker. To je u suprotnosti s tradicijom rezbarenja, pri čemu se daske trupa postavljaju jedna do druge i postiže se glatkija površina. U Friziji su najvjerojatnije korištena oba načina.³⁹

³⁷ H. FABER, 2020.

³⁸ H. FABER, 2020.

³⁹ H. FABER, 2020.

Arheološki nalazi

Ukop je bio dugačak oko pet metara u obliku broda te su strane bile obložene drvenim daskama. Grob nije bio dubok, a grobna komora bila je napravljena od daske koje su prekrivale čamac te je bila prekrivena zemljom. Kostur nije bio očuvan, ali silueta je bila vidljiva. Neki dijelovi odjeće bili su očuvani, a to su brončana fibula, nekoliko perlica te brončana kopča remena tipa Rheinland (slika 15). Zbog te kopče arheolozi su uspjeli datirati grob na posljednju trećinu 7. stoljeća. U ukopu su pronađena dva mala noža te jedno šilo. Brončana fibula iz groba ima analogije iz Oosterbeintuma u provinciji Friesland, u Nizozemskoj. Tamo su ove fibule pronađene u ženskim grobovima, postavljene na ramena. Perlice iz groba također se pripisuju ženskim pokopima, što bi značilo da je u ovom ukopu broda pod humkom zakopana ženska osoba.⁴⁰ Prilikom istraživanja ovoga tumula pronađeni su dokazi naknadnog ukopa pored ženske osobe, što je mogao biti dodatni ukop člana obitelji pokojnice koji je preminuo kasnije. Dok se većina istraživača slaže s time, drugi govore da je u grob vjerojatno bilo provaljeno i da se ne može sa sigurnošću reći da je došlo do sekundarnog ukopa.⁴¹

Slika 14. Ostaci zakovica u obliku broda (J. A. WAASDORP, E. EIMERMAN, 2008, 54.)

⁴⁰ J. A. WAASDORP, E. EIMERMAN, 2008, 122-123.

⁴¹ J. A. WAASDORP, E. EIMERMAN, 2008, 122-123.

Slika 15. Pojasna kopča tipa Rheinland (H. FABER, 2020.)

Scar

Povijest istraživanja

Scar se nalazi na otoku Sanday na krajnjem sjeveru Škotske. Brod se nalazio u pješčanoj stijeni, zbog čega se vrlo rano počeo raspadati. Prve indicije da bi se na tom području moglo nalaziti potencijalno nalazište pronašao je John Deerness. On je našao mali olovni predmet za koji je mislio da je dio baterije akumulatora. Nakon Johnove smrti njegova udovica dala je predmet stručnjacima, koji su zaključili da je mali olovni predmet bio uteg za vaganje srebra na prijenosnoj vagi. To je otkriće potaknulo norveškog arheologa Magnara Dallanda da provede istraživanje u prosincu 1991. godine. Drvena struktura broda potpuno se raspala, ali zakovice koje su napravljene od metala dale su uvid u veličinu (7 metara duljine) te u sam izgled broda (slika 16), dok je grobna komora napravljena od kamena.⁴²

Opis ukopa i grobne komore

U brodu su bile pokopane tri osobe, što nije tako često u vikinškim ukopima brodova pod tumulima, pa su istraživači pretpostavili da se možda radi o obiteljskom ukopu.⁴³ Analizom kostiju otkrilo se da su ovdje ukopani muškarac koji je bio u kasnim dvadesetim godinama, dijete kojemu spol nije mogao biti određen, ali je imalo otprilike deset godina prilikom ukopa te žena stara otprilike sedamdeset godina.⁴⁴ Istraživačima je najzanimljiviji bio kostur žene, jer je njezina dob daleko prelazila prosječni životni vijek tadašnjega čovjeka. Komora u kojoj su tijela bila zakopana napravljena je od jednog kamenog zida koji je bio postavljen po širini broda, što nije ostavljalo mnogo prostora za ukop svih triju tijela. Žena i dijete bili su postavljeni u središte broda u potpuno ispruženom stanju, dok je muškarac bio postavljen na krajnji dio broda te mu je noga bila prelomljena, kao da mu je tijelo bilo prisilno ugurano u brod. Arheolozi su zbog pozicije pokojnika pretpostavili da muškarac nije trebao biti izvorno ukopan u ovaj grob, već da je plan bio zakopati samo stariju ženu i dijete. Ipak, dokazano je da su sva tri pokojnika postavljena na brod u istom trenutku jer nisu pronađeni nikakvi dokazi da je ukop bio otvoren naknadno.⁴⁵

⁴² O. OWEN, 2003, 145.

⁴³ O. OWEN, 2003, 146.

⁴⁴ O. OWEN, 2003, 147.

⁴⁵ O. OWEN, 2003, 146 -151.

Arheološki nalazi

Zbog toga što je brod bio zakopan na pjeskovitoj litici uz obalu, većina nalaza bila je izgubljena u moru još davno prije otkrića ovog ukopa, ali čak i uz te nesretne okolnosti, mnogo bogatih predmeta još je uvijek ostalo sačuvano. Pored muškarca pronađeni su mač u koricama, tobolac s osam strijela, koštani češalj, set od dvadeset i dvije igraće figurice, dva olovna uteza za srebro te štit. Mač je bio ritualno slomljen kao što je tradicija tijekom vikinških pogreba, ali nakon toga bio je postavljen u korice koje su bile napravljene od dvije drvene ploče spojene tekstilom i konopom. Takve korice ne bi mogle biti korištene za života pokojnika, što dovodi do zaključka da je svrha ovih korica bila upravo suprotna od očekivanog, odnosno korice su bile tu da sakriju potrgani mač. Pored ukopa žene pronađena je predivna plaketa napravljena od kitovih kostiju, pozlaćeni broš, češalj, škare, dvije željezne igle, metalne letve za tkanje i mali srp (slika 17). Svi ovi predmeti, posebno broš i plaketa, nisu bili uobičajeni za ovo područje, već su bili uvezeni iz Skandinavije. Broš je tipa Thorms, kojih je najviše pronađeno u Norveškoj. Pronađeni olovni utezi nisu bili korišteni u Škotskoj toga vremena, već su bili uvezeni. Čak je i sam brod uvezen, što se zna po ostacima pijeska pronađenim u komadima drveta koji su sadržavali minerale nepoznate u Škotskoj, ali jako česte u Skandinaviji.⁴⁶ Ako se sve to uzme u obzir, starija žena vjerojatno je u nekom trenutku svoga života iz Skandinavije došla na Škotsko otočje. Ovaj ukop ima karakteristike tradicionalnih vikinških ukopa, ali proveden je vrlo amaterski i očito je imitacija napravljena u čast skandinavske tradicije koju je žena zadržala.⁴⁷

⁴⁶ O. OWEN, 2003, 152-155.

⁴⁷ O. OWEN, 2003, 154.

Slika 16. Ostaci broda u zemlji (O. OWEN, 2003, 149.)

Slika 17. Predmeti pronađeni pored ukopa žene (O. OWEN, 2003, 150.)

Sutton Hoo

Povijest istraživanja

Godine 1939. zemljoposjednica iz Suffolka, gospođa Mary Petty, primijetila je nekoliko humaka na svome posjedu u Sutton Hoo te je pozvala lokalnog arheologa Basila Browna. Basil Brown iskopao je tri tumula i otkrio da se radi o ukopima anglosaksonskih karakteristika. Zaključio je da su grobovi već bili poremećeni i da su nalazi ukradeni, tako da je pronađen samo dio grobnih priloga. Istražujući humak 2, otkrio je ostatke zakovica u obliku broda, dijelove mača, stakla, srebrom ukrašene rogove za pijenje te srebrne kopče. Istraživanjem humka 1 otkriven je ukop monumentalnih proporcija. Pronađeni su ostaci broda i bez obzira na to što je drvo bilo istrunulo, zakovice koje su ostale očrtavale su cijelu duljinu broda (slika 18). Proporcije broda bile su 27 metara u dužinu i 4,5 metra u širinu. Ono što je razlikovalo humak 1 od humka 2 bila je potpuno očuvana grobna komora unutar broda. Kada se vijest o ovako bogatom nalazištu proširila, istraživanju se pridružio Charles Phillips, arheolog sa Sveučilišta u Cambridgeu. Phillips je preuzeo istraživanje Sutton Hooa te je iskapanjem grobne komore pronašao bogate nalaze poput srebrnog posuđa, oružja, oklopa, pehara za piće i ostataka tekstila. Sve nalaze Mary Petty donirala je državi.⁴⁸ Daljnja istraživanja bila su obustavljena zbog Drugog svjetskog rata, a u tom vremenu artefakti su prebačeni u London, dok je samo nalazište zakopano. Nakon rata kustos British Museuma Rupert Bruce-Mitford nastavio je istraživanja. Bruce-Mitford zapisao je informacije o istraživanjima od 1975. do 1983. i ponovnim iskapanjem na nalazištu otkrio je da je na prostoru Sutton Hooa postojao kontinuitet života još od prapovijesti. Profesor Martin Carver proveo je nova istraživanja koja su zauzimala veći prostor u okolici samih humaka i otkrio je da se ovo područje koristilo kao groblje u 6. i 7. stoljeću. Također su otkriveni ukopi pogubljenika kao očrtane linije ljudskoga oblika u zemlji.⁴⁹

Grobna komora

Bez obzira na to što je većina humaka bila opljačkana, ukop u Sutton Hoou vrlo je bogat, a nalazi su interpretirani kao simboli višeg statusa, moguće čak i kraljevskog. U humku 1 bio je ukopan već spomenuti brod od 27 metara koji je bio napravljen klinker tehnikom te je sadržavao grobnu komoru. Klinker tehnika izgradnje jest nordijska tradicija, ali to nije dokaz da je ovdje zakopan Viking, nego je to po svojoj prilici tradicija koja je ostala u kulturi Anglosaksonaca koji su živjeli na prostoru Britanije. Brod je bio napravljen za veslanje s između dvadeset i

⁴⁸ G. WILLIAMS, 2011, 6-11.

⁴⁹ G. WILLIAMS, 2011, 13.

četrdeset vesala, ali njihovi ostaci . Jarbol također nije pronađen, ali na toj poziciji stavljena je grobna komora, što naznačuje da je jarbol namjerno uklonjen.⁵⁰

Arheološki nalazi

Nalazi i prilozi u grobnoj komori bili su obješeni ili naslonjeni na zidove, dok je još nalaza pronađeno u drvenom sanduku koji je zajedno s pokojnikom smješten u središte prostorije. Među nalazima oružja pronađeno je pet kopalja za ubadanje, tri koplja za bacanje, štit ukrašen zlatnim ornamentima i granatima i brončanom potporom na rubu. Taj je štit imao statusnu funkciju te se sigurno nije koristio u borbi. Također su pronađeni i bogato ukrašeni mačevi s granatnim okovima na koricama. Ikonična Sutton Hoo kaciga (slika 19), kao i ostatak predmeta, bogato je ukrašena te ima obrazne pločice i komad lima koji prekriva vrat, što je vjerojatno proizašlo iz tradicije rimskih konjaničkih kaciga. Također ima ukras iznad obrva i čela, što su također karakteristike vikinških kaciga iz tog perioda. Čelična košulja anglosaksonskog dizajna siguran je dokaz da se radi o anglosaksonskom ukopu.⁵¹ Od neratničkih priloga i nalaza pronađeni su brončani kotlovi s obručima na kojima se vezao lanac, tanjuri, posude s ucrtanim keltskim ukrasima, rogovi za ispijanje, jedanaest bizantinskih srebrnih posuda i srebrne žlice na kojima grčkim jezikom piše „Saulos“ i „Paulos“ te pleter s pečatom cara Anastazija. Nađene su i igraće figure, šesterožičana lira, tekstil po zidovima te tragovi odjeće u sanduku.⁵²

Nalazi koji upućuju na to da je ovdje pokopana bogata osoba visokog staleža jesu velika zlatna pojasna kopča na kojoj su isprepletenim ukrasima stilizirani prikazi preko 14 životinja (slika 20). Odmah pored pojasne kopče pronađena je zlatna torbica s kloazoniranim ukrasima, staklom i granatima. Kraljevski nalaz predstavlja pronađeni kameni štap, koji je interpretiran kao žezlo i kao brusni kamen. Uzimajući u obzir količinu zlata, dragog kamenja, tekstila i drugih bogatih materijala, pokojnik iz ovoga groba zasigurno je bio vođa zajednice toga prostora, a možda i kralj.⁵³

⁵⁰ G. WILLIAMS, 2011, 19-21.

⁵¹ G. WILLIAMS, 2011, 22-25.

⁵² G. WILLIAMS, 2011, 26-37.

⁵³ G. WILLIAMS, 2011, 26-37.

Slika 18. Ostaci broda (G. WILLIAMS, 2011, 8.)

Slika 19. Sutton Hoo kaciga (G. WILLIAMS, 2011, 5.)

Slika 20. Zlatna pojasna kopča (G. WILLIAMS, 2011, 32-33.)

Snape

Povijest istraživanja

Anglosaksonsko groblje Snape datirano u 7. stoljeće nalazi se u Velikoj Britaniji u blizini istoimenog sela i većega grada zvanog Aldeburgh u Suffolku. Na groblju je istraženo nekoliko različitih vrsta grobova, pronađeno je preko četrdeset poganskih kremacijskih ukopa, inhumacijski ukopi i jedan znameniti ukop broda pod tumulom. Većina ukopa bili su u tumulima kojih je bilo desetak, a kremacija i inhumacija podjednako su korištene.⁵⁴ Kao i mnoga druga nalazišta, groblje u Snapeu pronađeno je slučajno, dok se zemlja pripremala za izgradnju ceste. Neprofesionalna istraživanja provedena su 1820. godine tijekom izgradnje ceste i tada je uništeno mnogo kremacijskih urni, a u isto vrijeme mnogo je nalaza nestalo. Prvo pravo istraživanje proveo je 1862. godine vlasnik zemljišta, Septimus Davidson, koji spominje da se na zemljištu nalazi između 7 i 10 tumula.⁵⁵

Oblik broda

Tijekom istraživanja pod jednim humkom pronađeni su ostaci broda. Drvo je bilo raspadnuto, ali oblik broda dobro se vidio po pozicijama zakovica (slika 21). Brod je bio dugačak 14 metara i širok 3 metra, a tijekom iskapanja pronađeno je devet parova metalnih oboda koji su držali daske zajedno na spojnicama i 17 redova zakovica. Neparan broj metalnih oboda upućuje na to da je brod imao osam redova daski spojenih zakovicama u klinker stilu, dok je posljednji red spojnica bio zabijen u središte kobilice. Također je moguće da jedan red zakovica nije bio pronađen ili nije pravilno dokumentiran i da ovaj brod zapravo imao 18 redova zakovica i devet redova daski sa svake strane. Brod je bio pozicioniran u smjeru istok – zapad.⁵⁶

Arheološki nalazi

Od nalaza je mnogo toga izgubljeno i opljačkano puno prije nego što je Septimus Davidson počeo svoje istraživanje. Najvjerojatnije su nalaze tijekom neprofesionalnog istraživanja 1820-ih ukrali ljudi koji su opisani kao oni koji su došli „iz Londona“.⁵⁷ Od značajnijih nalaza očuvani su monumentalni kalež „Claw beaker“ i bogato ukrašeni zlatni prsten, ukrašen oniksom i prikazom rimskog božanstva *Bonus Eventusa* (slika 22). Prsten je također bio ukrašen tehnikom filigrana, granulacije i ukrasa „S“ oblika koji je čest među ukrasima bivšeg rimskog stanovništva. Prsten iz Snapea potvrđuje da su Anglosaksonci preuzeli neke tradicije od starog

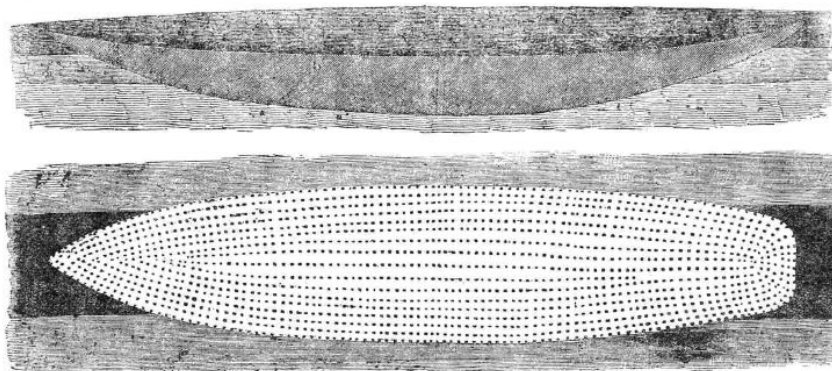
⁵⁴ V. FELL, 1996, 1-2.

⁵⁵ R. L. S. BRUCE-MITFORD, 1952, 1-6.

⁵⁶ R. L. S. BRUCE-MITFORD, 1952, 5-10.

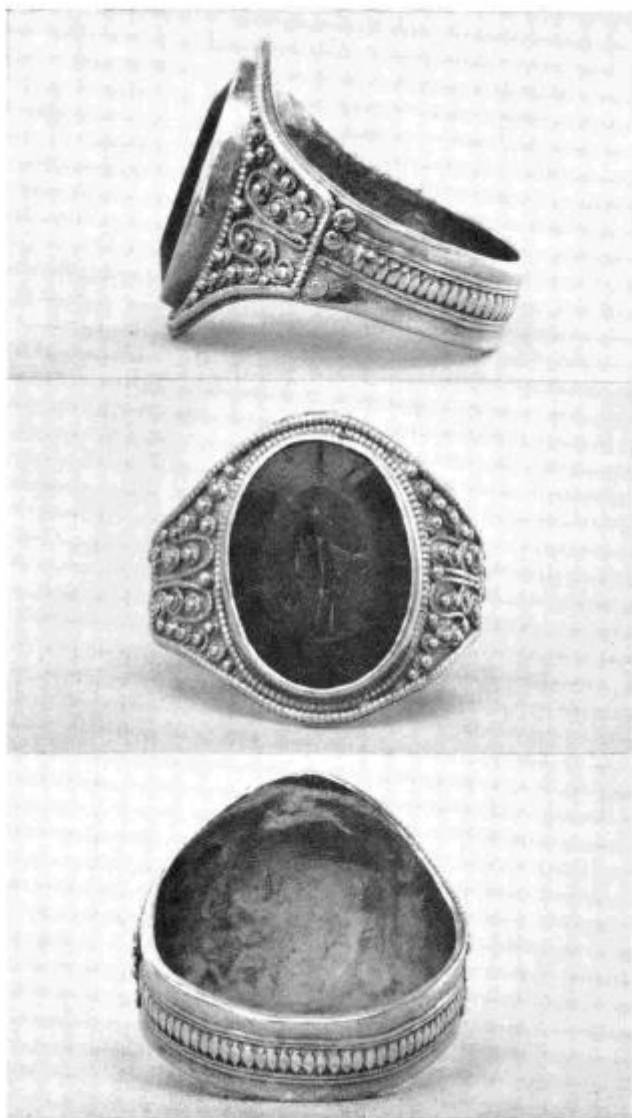
⁵⁷ R. L. S. BRUCE-MITFORD, 1952, 3.

rimskog stanovništva i da je ovaj ukop zasigurno dokaz da se ovdje radi o anglosaksonskom ukopu broda pod tumulom, a ne o manjoj skandinavskoj enklavi na području Suffolka, odnosno jugozapadne Britanije.⁵⁸

Slika 21. Tlocrt Snape broda s prikazom zakovica (R. L. S. BRUCE-MITFORD, 1952, 9.)

⁵⁸ R. L. S. BRUCE-MITFORD, 1952, 14-17.

Slika 22. Prsten iz Snapea (R. L. S. BRUCE-MITFORD, 1952, 14.)

Ladby

Povijest istraživanja

Lokalitet Ladby nalazi se u Danskoj, na otoku Funen, a naziv je dobio po istoimenom obližnjem selu. Na tom području između 1920. i 1930. godine tijekom iskopavanja šljunka slučajno je pronađeno oko četrdeset kostura za koje se smatralo da su ostaci ratovanja između Danske i Švedske iz 17. stoljeća, pa zbog te pretpostavke nisu pobudili veliko zanimanje. Arheolog amater Poul Helweg Mikkelsen 1934. godine istražio je pronađene ostatke kostiju i nalaze po kojima je zaključio da se radi o ukopima iz ranog vikinškog doba, točnije negdje između 900. i 925. godine, a ne o kosturima iz 17. stoljeća.⁵⁹ Nakon što je Mikkelsen dokazao da se radi o grobovima vikinškog doba počela su nova istraživanja pod vodstvom konzervatora Nacionalnog muzeja Danske, Gustava Rosenberga, koji je otkrio ukop broda pod tumulom i istraživao ga naredne dvije godine.⁶⁰ Daljnjim istraživanjem između 1934. i 1947. godine u blizini broda pronađeno je desetak grobova, od kojih je jedna skupina kostiju iz groba 4 datirana u 8. i 9. stoljeće. Budući da je ukop broda datiran u rano vikinško doba, točnije između 900. i 925. godine, otkriće mlađih kostura u grobu 4 smatra se dokazom da se ovo groblje koristi i prije vikinškog doba. Tumul je ranije bio otvoren i uništen, a vrijedni nalazi ukradeni.⁶¹

Ostaci broda

Brod je dovučen nekih četrdesetak metara od obale do groblja i onda pripremljen za ukop pod tumulom. Bio je dugačak 22 metra, a mogao je imati do 30 veslača. Zemlja u kojoj je brod zakopan bila je pjeskovita, a na dnu se nalazio sloj gline u kojemu je pronađeno dvije tisuće zakovica koje su ocrtavale oblik broda, dok su drveni dijelovi broda gotovo potpuno razgrađeni u zemlji. Pronađeni su metalni prsteni koji su bili dio užadi kojima je jarbol zavezan za brod. Zbog njihove pozicije otkriveno je da se jarbol broda nije nalazio u sredini palube, već je bio malo pomaknut prema naprijed. Većina zakovica i čavala bila je duljine dva i pol do tri centimetra, dok su između treće i četvrte linije daske trupa pronađeni čavli duljine sedam do devet centimetara. Otkriće te razlike u duljini čavala upućuje na to da je brod imao debelu dasku koja se pružala cijelom duljinom broda i služila je za dodatnu čvrstoću i stabilnost. Uočeno je da je stražnji dio broda većinom uništen tijekom ranije devastacije tumula.⁶²

⁵⁹ C. FEVEILE, 2016, 229.

⁶⁰ V. BISCHOFF, 2003, 71.

⁶¹ C. FEVEILE, 2016, 230.

⁶² V. BISCHOFF, 2003, 71-77.

Kosti i arheološki nalazi

Životinjske kosti pronađene na prednjem dijelu broda su kosti jedanaest konja i barem tri psa. Također je na prednjem dijelu broda pronađeno i veliko dobro očuvano sidro zajedno s lancem⁶³ te spiralni metalni ukrasi koji su pronađeni na prednjem i na stražnjem dijelu (slika 23). Pretpostavlja se da su te metalne spirale bile dijelovi zmajevih glava koji su se nalazili na pramcu broda, jer odgovaraju kalupu zmajeve glave s nalazišta Birka (slika 24).⁶⁴ Sve što je ostalo od ljudskih ostataka jest nekoliko zuba i komad lubanje koji su se nalazili na mjestu grobne komore i nije bilo moguće odrediti broj pokojnika ili spol. Zakovice koje su ocrtavale pretpostavljenu grobnu komoru zadržale su pravilni oblik, što znači da je grob otvoren nedugo nakon ukopa, prije nego što su se drveni dijelovi broda razgradili u zemlji. Nedostatak vrijednih nalaza upućuje na pljačkaše koji su se htjeli obogatiti, dok nedostatak ljudskoga kostura može označavati ponovno ukapanje pokojnika u kršćanski grob. Nalazi koji su ostali nakon devastacije jesu oprema za jahanje, vrh strijele, umbo štita i posuđe.⁶⁵

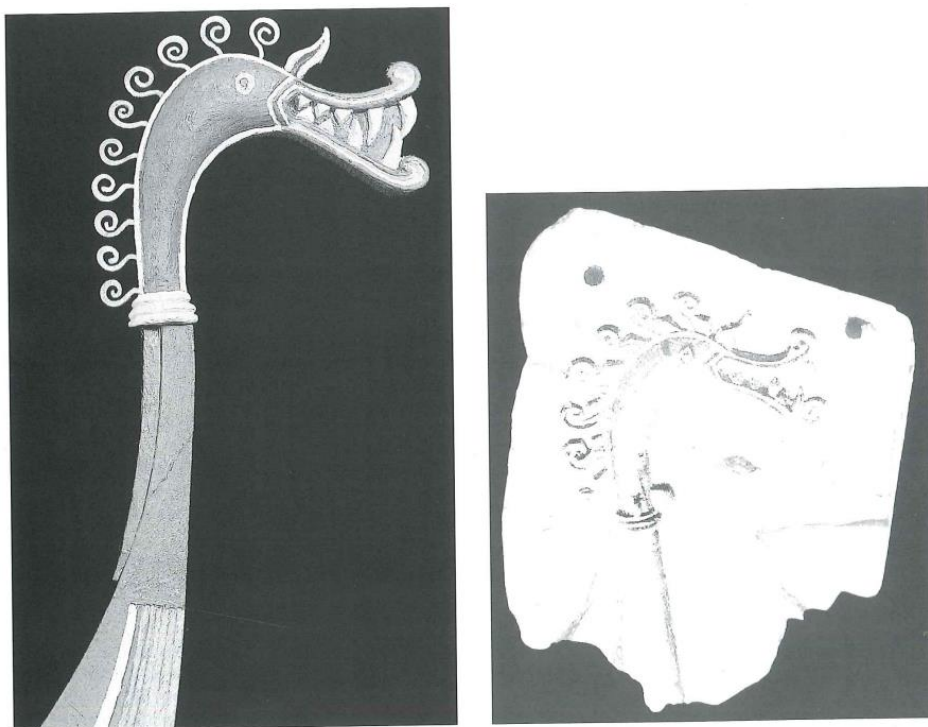

Slika 23. Ukrasi pronađeni na krajnjim dijelovima broda (Malene Thyssen, LADBY SHIP, 2022.)

⁶³ C. FEVEILE, 2016, 230.

⁶⁴ V. BISCHOFF, 2003, 77.

⁶⁵ C. FEVEILE, 2016, 230.

Slika 24. Prikaz kalupa iz Birke i rekonstrukcija krme broda (V. BISCHOFF, 2003, 77.)

Salme

Povijest istraživanja i oblik broda

Na estonskom otoku Saarema nalazio se ukop broda pod tumulom nazvan Salme, po istoimenoj obližnjoj rijeci. Ukop se nalazio 200 metara od današnje obale, a prema istraživanjima sedimenta otkriveno je da se brod u trenutku ukopa nalazio 1,2 m iznad površine, dok se danas nalazi 3,89 m iznad površine mora. Nalazište je otkriveno slučajno 2008. godine tijekom iskopavanja jarka za provođenje električnih kablova. Brod je bio ukopan u pjeskovitoj zemlji koja je prije bila dno mora, a prednji dio broda bio je usmjeren prema sjeveroistoku. Prednji dio broda bio je čitav, dok je stražnji dio djelomično uništen tijekom kopanja kanala. Udaljenost između prednjeg i stražnjeg dijela broda iznosi 10 metara. Trup je bio isušen i raspadnut, stoga se većina informacija o izgledu i dizajnu broda zna zbog pozicije pronađenih zakovica. Napravljen je u klinker stilu i podijeljen u osam horizontalnih redova. Pronađeno je sveukupno 275 zakovica, od kojih je za njih 159 određena točna pozicija. Oblik broda daje uvid i u svrhu koju je brod imao prije nego što je iskorišten za ukop pokojnika. To je bio veslački brod s 12 veslača, a također je imao karakterističan vojni oblik; točnije, brod je bio lagan i nije bilo teško njime upravljati.⁶⁶

Arheološki nalazi

Većina artefakata i ljudskih kostiju pronađeni su na stražnjem dijelu broda iako je mnogo nalaza došlo iz zemlje koja se vadila iz jarka iskopanog za provođenje kablova, stoga se ne zna *in situ* pozicija nalaza (slika 25). Pronađeni su ostaci dviju oštrica mača, kao i korice „U“ oblika, trostrana drška mača i vrhovi dvaju koplja. Također je pronađeno 18 noževa, brusevi za oštrice, vrhovi strelica, kocke i igraće figurice. Kockice su bile označena sa svake strane motivom oka, dok su igraće figurice bile napravljene od kitove kosti, a jedna od figurica također je imala i minijaturni prikaz čovjeka (slika 26). Tijekom uklanjanja prvih 20 cm sedimenta na gornjem dijelu broda malo iznad šestog okvira trupa pronađeni su ostaci triju lubanja i kosti gornjeg dijela tijela. Također su pronađene kosti malo ispod prvog sloja, između četvrtog i trećeg okvira trupa broda. Na dnu broda pronađen je sloj šljunka u kojemu nisu pronađeni nalazi, a iznad šljunka pronađen je organski sediment smeđe boje. Taj smeđi sediment po svoj prilici izvorno je bio dio platforme napravljene od drveta koja je služila kao mjesto za polaganje pokojnika. Iznad toga smeđeg sloja ponovno se nalazi šljunak, u kojemu su pronađeni artefakti i kosti životinja. Neki od pronađenih predmeta, poput igračih kockica i figurica ili brusa,

⁶⁶ M. KONSA et al., 2009, 53-54.

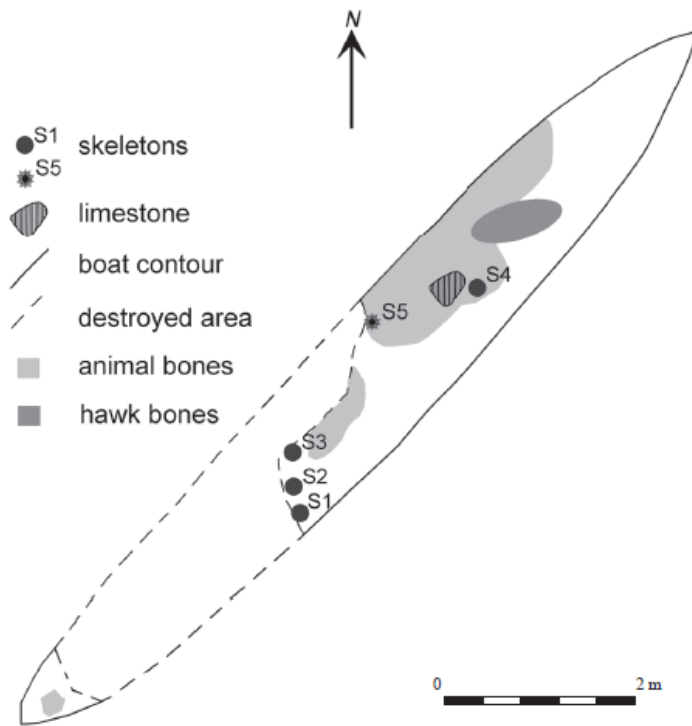
karakteristični su nalazi za grobove u Skandinaviji, a ne Estoniji. Ukop u Salmeu također ne sadrži predmete kućanske svrhe poput posuda, nakita i opreme za konje, koji se inače stavljaju u grobove elita, jer je većina pronađenih nalaza imala pomorsku svrhu.⁶⁷

Analiza kostiju

Tijekom istraživanja kostiju otkriveno je da je u brodu ukopano sedam osoba: tri osobe starije od trideset godina i četiri osobe mlađe od trideset godina. Ostaci usne šupljine i zubala otkrili su da su svi pokojnici imali karijese i ostatke parodontalne bolesti. To je bolest koja oštećuje zubno meso i same zube i uobičajena je za pomorce i stanovnike hladnijih klima. Kostii životinja nađene su raštrkane po cijelom području, zato što su bile izbačene iz zemlje tijekom iskapanja kanala za kablove te njihova prvobitna pozicija nije poznata. Pozicija ljudskih kostiju također je djelomično uništena zbog već navedenih radova, ali smatra se da pozicija kostura nije nasumična. Skeletni ostaci starijih pokojnika pronađeni su u stražnjem dijelu broda. Tamo su obično bili stariji pomorci zaduženi za navigaciju i upravljanje brodom, dok su mlađi skeletni ostaci pronađeni na pozicijama gdje bi bila postavljena vesla. Stoga se smatra da je ovaj ukop bio pripremljen u žurbi ili čak da su pojedinci imali nesreću na moru, a da su ih tijekom vremena vjetar i more zatrpali pijeskom i šljunkom. Još jedna teorija glasi da ukop nije bio slučajan, a na to upućuju ostaci životinja, koje su možda bile dio pogrebne gozbe, te pozicija pokojnika u sjedećem položaju.⁶⁸

⁶⁷ M. KONSA et al., 2009, 56-60.

⁶⁸ R. ALLMÄE et al., 109-124.

Slika 25. Tloct broda (R. ALLMÄE et al., 2009, 111.)

Slika 26. Kocke za igru (M. KONSA et al., 2009, 59.)

Zaključak

Ukopi brodova pod tumulom široko su rasprostranjeni na području zapadne i sjeverne Europe. Taj način pokopa, zajedno s priložima u grobnim komorama, te sama vrsta broda ukazuje na miješanje kultura naroda koji su tijekom vendelskog i vikingškog perioda živjeli na tome prostoru. Prvi istraženi monumentalni lokalitet ovoga tipa jest Vendel u Švedskoj, koji je istraživan 1880-ih godina, a bio je analogija za sve naknadno pronađene lokalitete. Većina takvih ukopa vezana je uz muškarce, dok su ženski ukopi takva tipa rijetki. Primjer ženskih ukopa pod tumulom jesu lokalitet Oseberg, gdje su pronađene raštrkane kosti dviju žena, lokalitet Scar, u čijoj se središnjoj grobnoj komori nalazio kostur starije žene, te Solleveld, u kojemu nije pronađen kostur, ali su pronađeni nalazi perlica i kopče tipa Rheinland, što upućuje na ženski ukop. Bez obzira na udaljenost između nalazišta, svi ukopi imaju barem nekoliko sličnih karakteristika. Pokojnici su bili pokapani u klinker tip broda, što je bio lagani brod koji se mogao pokretati veslima i po potrebi jedrom. Zanimljiva je iznimka brod Tune, koji je klinker tip, ali mu je konstrukcija više prilagođena jedrenju zbog ravnog dna i nedostatka rupa za veslanje u trupu broda. Grobna komora kod većine ukopa nalazi se u sredini broda gdje se prije nalazio jarbol te je kod bogatijih ukopa velika i pravilno konstruirana u obliku šatora ili kvadrata, dok je kod skromnijih ukopa stilizirana zidom koji palubu dijeli na dva dijela (sobe). Bitno je napomenuti da su brodovi većinom pronađeni raspadnuti u zemlji zbog loših uvjeta, a informacije o njihovom obliku dobiju se od zakovica i čavala koji u zemlji ostanu u svom *in situ* mjestu, stvarajući obris broda. Brodovi s lokaliteta Oseberg, Gokstad i Tune bili su uspješno rekonstruirani jer im se drvo nije potpuno raspalo u zemlji, ali zbog svoje krhkosti ostaci se moraju čuvati u posebnim uvjetima.

Na istom prostoru može biti više ukopa brodova pod tumulom, a također su često okruženi jednostavnim grobovima u zemljanoj raci jer se isto groblje koristi nekoliko stoljeća. Ukopom broda pod humkom devastiraju se raniji ukopi na groblju kao, na primjer, na lokalitetima Valsgårde i Solleveld.

Nalazi koji su pronađeni povezani su s načinom života koji je pokojnik vodio. Žene su ukapane s nakitom, tkalačkim stanovima, tkaninom i drugim priložima, a muškarci s mačevima, priborom za brijanje, igraćim figuricama i oklopom. Treba napomenuti da vrijednost priloga ovisi o bogatstvu pokojnika ili pokojnice tijekom njihovih života. Najpoznatiji nalazi već su mnogo puta spomenute ukrašene kacige iz Sutton Hooa, Vendela i Valsgårdea. Kacige su ukrašene zoomorfnim oblicima, najčešće pticama, kojima se ističu dijelovi ljudskog lica, a

također mogu biti ukrašene dragim kamenjem i kloazoniranjem. Sličnost tih kaciga dokaz je povezanosti između naroda Britanije i Švedske od vendelskog do vikingškog perioda. Još jedan tip nalaza koji povezuje te prostore jesu štitovi koji su prebogato ukrašeni da bi bili korišteni u borbi i predstavljali su bogatstvo pokojnika. Miješanje kultura vidi se i u ukopu broda u Scaru u Škotskoj, čiji su nalazi karakteristični za prostor Švedske. Pokojnica je bila poštivana i zbog toga su pri njezinu ukapanju oponašani švedski običaji, što dokazuje slomljeni mač koji je bio spremljen u korice, a trebao bi biti izvađen iz njih.

Mnogo ukopa brodova pod tumulom namjerno su devastirani, što se može interpretirati na nekoliko načina. Veliki zemljani tumuli bili su spomenici koje je narod podigao za svoje preminule vladare, bili su znak moći vladajuće obitelji te su također imali religijsku vrijednost. Kada bi došlo do promjene vlasti, nova vladajuća obitelj devastirala bi humak u znak prevlasti i pobjede nad prijašnjim vladarima. Kršćanstvo je u 10. i 11. stoljeću također provaljivalo u te za njih poganske tumule kako bi se kosti bivših vladara stavile u kršćanski grob, što bi pomoglo pri pokrštavanju stanovništva. Treća interpretacija jest najobičnija pljačka vrijednih predmeta u želji da se pojedinac obogati. Ukopi brodova pod humkom istražuju se od sredine 19. stoljeća pa sve do danas. Povijesni izvori poput Sage o Beowulfu i Ibn Fadlan spominju pogrebne rituale u kojima se koriste brodovi, ali su puni podataka koje je teško arheološki dokazati kao, na primjer, puštanje zapaljenog broda na pučinu ili obredni plesovi i ljudske žrtve. Iako se plesovi, pjesme i nematerijalna kultura ne mogu dokazati, svaki ukop broda pod tumulom koji je obrađen u ovome radu neupitan je dokaz da su ovi povijesni izvori barem djelomično točni. Ostaci životinjskih kostiju koji su pronađeni na lokalitetima dokaz su pogrebnog obreda i slavlja u čast preminulog, dok se za ljudske žrtve zna da su postojale, ali ih je teško dokazati arheološkim materijalom.

Popis literature

- ALLMÄE, R., et al, 2009. – Raili Allmäe, Liina Maldre, Teresa Tomek, The Salme I Ship Burial: An Osteological View of a Unique Burial in Northern Europe, *Interdisciplinaria Archaeologica*, Vol. II, Issue 272011, Olomo uc, 109-124.
- ARNE, T. J., 1932. – Ture J. Arne, Vendel före vendeltiden, *Fornvännen. Journal of Swedish Antiquarian Research*, 1932 (27), Stockholm, 1-22.
- BILL. J., 2013. – Jan Bill, Revisiting Gokstad Interdisciplinary investigations of a find complex excavated in the 19th century, *Fundmassen. Innovative Strategien zur Auswertung frühmittelalterlicher Quellenbestände*, Stuttgart, 75-86.
- BISCHOFF, V., 2003. – Vibeke Bischoff, The Reconstruction of the Ladby Ship – Using a Working Spline Model and Computer, *Boats, Ships and Shipyards. Proceedings of the Ninth International Symposium on Boat and Ship Archaeology Venice 2000*, Oxford, 71-80.
- BONDE, N., CHRISTENSEN A. E., 1993. – Niels Bonde, Arne Emil Christensen, Dendrochronological dating of the Viking Age ship burials at Oseberg, Gokstad and Tune, Norway, *Antiquity*, Vol. 67 Issue 256, Cambridge, 575-583.
- BRUCE-MITFORD R. L. S., 1952. – Rupert L. S. Bruce-Mitford, The Snape boat grave, *Proceedings of the Suffolk Institute of Archaeology*, Vol.26 (1), Bury St. Edmunds, 1-26.
- CHRISTENSEN A. E., 1982. – Arne Emil Christensen, Viking Age Ships and Shipbuilding, *Norwegian Archaeological Review*, Vol. 15, Nos. 1-2, Oslo, 19-28.
- ESTONIJA, 2022. – Estonija, *Hrvatska enciklopedija*, <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=18437> (20.9.2022.)
- FABER, H., 2020. – Hans Faber, Rowing souls of the dead to Britain: the ferryman of Solleveld, <https://frisiacoasttrail.blog/2020/11/15/solleveld-boat-grave/> (13.2.2022.).
- FELL, V., 1996. – Vanessa Fell, 1. Introduction, *The Anglo-Saxon cemetery at Snape, Suffolk: scientific analyses of the artifacts and other materials*, London, 1-2.
- FEVEILE, C., 2016. – Claus Feveile, Understanding the Hinterland of the Ladby Ship Grave, *Shetland and the Viking World. Papers from the Proceedings of the Seventeenth Viking Congress*, Lerwick, 229-234.
- GUSTAVSEN L., et al, 2020. – Lars Gustavsen, Per Erik Gjesvold, Sigrid Mannsåker Gundersen, Alois Hinterleitner, Erich Nau, Knut Paasche, Gjellestad: a newly discovered 'central place' in south-east Norway, *Antiquity Vol. 94 Issue 378*, Cambridge, 1520-1537.

- HERSCHEND, F., 2000. – Frands Herschend, Ship grave hall passage – the Oseberg monument as compound meaning, *Old Norse Myths, Literature and Society*, 142-151.
- HOLCK, P., 2006. – Per Holck, The Oseberg Ship Burial, Norway: New Thoughts On the Skeletons From the Grave Mound, *European Journal of Archaeology Vol. 9, Issue 2-3*, Cambridge, 185-210.
- KOBYLINSKI, Z., RABIEGA, K., 2015. – Zbigniew Kobylinski, Kamil Rabiega, Prehistoric and Early Medieval Boat burials in the Baltic Sea Region: 45 years after Michael Müller-Wille's „Bestattung im Boot”, *The Baltic Sea – a Mediterranean of North Europe*, 41-50.
- KONSA, M., et al, 2009. – Marge Konsa, Raili Allmäe, Liina Maldre, Juri Vassiljev, Rescue excavation of a Vendel era boat-grave in Salme, *Saarema, Archaeological fieldwork in Estonia 2008*, Tallin, 53-64.
- LADBY SHIP, 2022. – Ladby Ship, *Wikipedia*, https://en.wikipedia.org/wiki/Ladby_ship (20.9.2022.)
- LINDQVIST, S, 1950. – Sune Lindqvist, Sköld och svärd ur Vendel I, *Fornvännen. Journal of Swedish Antiquarian Research*, 1950 (45), Stockholm, 265-280.
- LJUNGKVIST, J., 2008. – John Ljungkvist, Valsgårde ~ Development and change of a burial ground over 1300 years, *Valsgårde studies: the place and its people, past and present*, Uppsala, 13-56.
- NORDAHL, E., 2018. – Else Nordahal, *Valsgårde 14*, Uppsala.
- OWEN, O., 2003. – Olwyn Owen, Curiouser and curiouser: mysteries of Scar and Turqouy, Orkney, *The Faces of Orkney: Stones, Skalds and Saints*, Edinburgh 138-160.
- PAASCHE, K., 2020. – Knut Paasche, The Tune Viking Ship Reconsidered, *The International Journal of Nautical Archaeology Vol. 49, Issue 1*, London, 29-48.
- RUNDKVIST, M., WILLIAMS, H., 2005. – Martin Rundkvist, Howard Williams, Excavation of a Vendel or Viking period boat grave at Skamby, Östergötland, Sweden, summer 2005, *Antiquity Vol. 79 No. 303*, Cambridge
- URBANUS, J., 2014. – Jason Urbanus, Revisiting the Gokstad, *Archaeology vol. 67, n. 4*, New York, 34-38.
- VENDEL, 2022. – Vendel, *Wikipedia*, <https://en.wikipedia.org/wiki/Vendel> (20.9.2022.).
- VENDELTIDEN, 2022. – Vendel, *Wikipedia*, <https://sv.wikipedia.org/wiki/Vendeltiden> (20.9.2022.).

VENDELZEIT, 2022. – Vendel, *Wikipedia*, <https://de.wikipedia.org/wiki/Vendelzeit> (20.9.2022.).

WAASDORP, J. A., EIMERMANN, E., 2008. – Jan Adrian Waasdorp, Emile Eimermann, *Solleveld Een opgraving naar een Merovingisch grafveld aan de rand van Den Haag*, Hag.

WILLIAMS, G. 2011. – Gareth Williams, *Treasures of Sutton Hoo*, London.

Summary

Early medieval ship burials under mounds in North and West Europe

Boat burial mounds are characteristic for Viking and Anglo-Saxon people from 5th to 11th century. They were reserved for people of high status and were filled with valuable items that describe the elite status of the deceased. In this paper we examine the archaeological sites of Oseberg, Gokstad, Gjellstad and Tune in Norway, Vendel and Valsgrade in Sweden, Ladby in Denmark, as well as Sutton Hoo and Snape in England, Scar in Scotland and Salme in Estonia. These sites and many others have been excavated since the 19th century and they give us an insight into the early medieval cultures of Vikings and Anglo-Saxons. These burials have many similar characteristics which prove that these nations had direct interactions with each other.

Key words: *Viking, Vendel, Anglo-Saxon, mound, boat, North Europe, West Europe*

Sažetak

Ukopi brodova pod tumulom karakteristični su za Vikinge i Anglosaksonce u ranom srednjem vijeku sjeverne i zapadne Europe od 5. do 11. stoljeća. Takvi pokopi bili su rezervirani za ljude elitnog statusa, što dokazuju pronađeni vrijedni predmeti u grobovima. U ovom radu opisuju se lokaliteti Oseberg, Gokstad, Gjellstad i Tune u Norveškoj, Vendel i Valsgrade u Švedskoj, Ladby u Danskoj, a u zapadnoj Europi nalaze se Sutton Hoo i Snape u Engleskoj, Scar u Škotskoj te Salme u Estoniji. Takvi arheološki lokaliteti istražuju se od 19. stoljeća i pružaju uvid u ranosrednjovjekovne pogrebne rituale Vikinga i Anglosaksonaca. Ti lokaliteti imaju brojne slične nalaze, poput oružja, kaciga, igračih figura, tkalačkih stanova, tekstila i nakita koji služe kao dokaz interakcija ovih naroda u navedenom razdoblju.

Ključne riječi: *Vikinzi, Anglosaksonci, ukop broda, tumul, zapadna Europa, sjeverna Europa*